

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในโลกยุคดิจิทัล : บทเรียนจากต่างประเทศ

Early Childhood Education Management for Citizenship in the Digital World: Lessons from Abroad

ภักดีกุล รัตนา

Pakdeekul Ratana

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Education, Chiang Mai University

E-mail : pakdeekul.r@cmu.ac.th

Date Received : 13 August 2021 Date Revised : 11 October 2021

Date Accepted : 11 October 2021 Date Accepted online : 27 December 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นและอธิบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลของต่างประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ ฮองกง อิสราเอล นิวซีแลนด์ ฟินแลนด์ และสวีเดน เพื่อให้เห็นถึงการจัดรูปแบบการศึกษาปฐมวัยเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการพื้นฐานด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพเพื่อรองรับการเติบโตของเด็กในโลกยุคดิจิทัลในแต่ละภูมิภาคของโลก การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นการวิจัยเชิงเอกสารจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ครอบคลุมถึงการจัดทำหลักสูตรและการผลิตบุคลากรทางการศึกษา จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยของทั้งหกประเทศมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้พื้นฐานของบริบทของแต่ละประเทศ และมีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาตามแนวคิดการศึกษาปฐมวัยที่สอดคล้องปรัชญาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือ การจัดการเรียนรู้แบบเด็กเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาเด็กทุกด้านแบบองค์รวม การเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติ การสร้างปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเด็กกับครอบครัวและโลกภายนอก การเรียนรู้ผ่านการเล่น และมุ่งให้เกิดอิสระภาพและพหุปัญญา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพและเป็นพลเมืองที่มีทักษะและสมรรถนะที่เหมาะสมต่อโลกยุคดิจิทัล ส่วนการผลิตบุคลากร

การศึกษาปฐมวัยนั้น พบว่า ในทุกประเทศได้กำหนดคุณวุฒิขั้นต่ำ กำหนดเกณฑ์ทางวิชาการ และต้องมีประสบการณ์ในการฝึกสอน รวมไปถึงมีหน่วยงานรับผิดชอบและจัดการฝึกอบรมให้มีคุณสมบัติตามกำหนด

คำสำคัญ : การศึกษาระดับปฐมวัย ความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล การพัฒนาเด็กปฐมวัย การเติบโตของเด็กปฐมวัยในยุคดิจิทัล

Abstract

The purpose of this research is to investigate and explain the management of early childhood citizenship education during the digital age in Singapore, Hong Kong, Israel, New Zealand, Finland, and Sweden. The aim is to explore early childhood education models that enhance fundamental development of early childhood physical, socioemotional, and intellectual characteristics and support their growth in the digital world internationally. Qualitative research was done with data collected by documentary research on early childhood education management, including curriculum preparation and educational personnel production. After content analysis, the data was presented in descriptive and analytical form. Results were that early childhood education management in all sample countries had learning management models based on individual national context. Curricula were managed to be relevant to early childhood education concepts consistent with 21st century approaches: child-centeredness, holistic development, active learning, social interaction and learning between children, families and the outside world, play-based approaches, and children's freedom and multi-intelligence. The goal was to develop children physically, emotionally, mentally, socially, and intellectually to become citizens with skills and competence appropriate for the digital world. In terms of producing educational personnel, all countries determined minimum qualifications, academic criteria, and teacher practice experience, including making responsible agencies and training available for meeting required qualifications.

Keywords: Early childhood education management, Citizenship, Digital world, Early childhood development, Growth

บทนำ

สภาพการณ์ที่เกิดในสังคมโลกนับแต่การเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประชากรของโลกถูกล้อมรวมกลายเป็นสังคมเดี่ยว กระบวนการนี้เกิดจากแรงของอิทธิพลร่วมทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคมวัฒนธรรมและการเมืองจนกลายเป็นโลกไร้พรมแดน รวมถึงปรากฏการณ์ของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของคน ทั้งการดำเนินงานในรูปแบบดิจิทัลอันเนื่องจากการเชื่อมต่อข้อมูลสารสนเทศ ทำให้ระบบดิจิทัลมีบทบาทในการดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านการเงิน การสื่อสาร หรือการปฏิบัติงาน การเข้าถึงแหล่งข้อมูล และการเรียนรู้ที่ไม่มีขอบเขตข้อจำกัด ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์เสมือน (virtual relationship) มากยิ่งขึ้น ขอบเขตทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถขวางการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อีกต่อไป เพราะการสื่อสารทำให้เกิดความสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลให้คนในยุคนี้จำเป็นต้องมีทักษะทางภาษาที่มากกว่าคนในยุคที่ผ่านมา

ในศตวรรษที่ 21 โลกได้พลิกผันสู่สังคมโลกยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งสร้างความท้าทายแก่คนในสังคมทุกช่วงวัย ความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร การประกอบอาชีพ การศึกษา การแสดงพฤติกรรม รวมทั้งการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ทำให้ประชากรต้องมีการปรับตัวในการใช้ชีวิตให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติและมีคุณภาพ และความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมทางการศึกษารวมถึงการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การปฏิรูปการจัดการเรียนรู้จึงเป็นโจทย์สำคัญสำหรับในสังคมโลกยุคดิจิทัล เพราะการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาและบ่มเพาะคนให้มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็น ทั้งทักษะศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้ 3R x 7C (วิจารณ์ พานิช, 2558) และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล อาทิ การจัดการตนเอง (self-management) ที่หมายถึงการรู้จักตนเองเพื่อบริหารจัดการและสร้างสมดุลให้ชีวิตของตนเอง การสื่อสาร (communication) ที่รู้เท่าทันสื่อ เทคโนโลยีและสามารถสื่อสารเชิงดิจิทัล การทำงานเป็นทีม (collaboration in teamwork) การฝึกความเป็นผู้นำและสมาชิกที่ดีของกลุ่ม การคิดขั้นสูง (higher order thinking) สามารถจัดระบบการคิด วิเคราะห์ วิพากษ์และแก้ไขปัญหาได้ และการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (active citizen) คือการปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองของประเทศ พลเมืองโลก และพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบและเคารพความหลากหลาย (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2563)

โดยในการศึกษานี้จะทำการพิจารณาจากคุณภาพการศึกษาจากเกณฑ์การจัดอันดับในแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและมีความเป็นสากลคือ เกณฑ์การจัดอันดับประเทศที่มีระบบการศึกษาที่ดีที่สุดในโลกขององค์กร New Jersey Minority Educational Development (NJ MED) เป็นองค์กรด้านการศึกษาที่ไม่แสวงหากำไรของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1995 และมีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ในสหรัฐอเมริกาเพื่อขับเคลื่อนการศึกษาสู่ศตวรรษที่ 21 อีกด้วย (New Jersey Minority

Educational Development, 2020) องค์การ NJ MED ได้ริเริ่มการจัดทำโครงการชื่อว่า World Top 20 Poll project มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 โดยมีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านการศึกษาและเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการสืบค้นการศึกษาที่มีคุณภาพจากทั่วโลก ซึ่งเป็นการสำรวจระบบการศึกษาจาก 200 ประเทศทั่วโลกและได้จัดรวบรวมผลการสำรวจเป็นประจำทุกปีภายใต้หัวข้อ “World Best Education Systems” ประกอบกับการสืบค้นและสำรวจการศึกษาของประเทศที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของวงการการศึกษาไทยเป็นสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 15) โดยนำเสนอการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย รวมถึงแนวทางการผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้องของ 6 ประเทศคือ กลุ่มประเทศในเอเชียและแปซิฟิก 4 ประเทศคือ ประเทศสิงคโปร์ เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศอิสราเอล และประเทศนิวซีแลนด์ และกลุ่มประเทศในยุโรป 2 ประเทศคือ ประเทศฟินแลนด์ และประเทศสวีเดน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความหลากหลายในการจัดรูปแบบการศึกษาในแต่ละภูมิภาคของโลก และเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยในระดับสูง โดยจะศึกษาและวิเคราะห์ระบบการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศ ซึ่งครอบคลุมถึงเนื้อหาหลักสูตร แนวคิด จุดมุ่งหมาย ขอบข่ายการเรียนรู้ในหลักสูตร รวมถึงระบบการผลิตครูวิชาชีพเป็นสำคัญ

การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นการจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการเริ่มต้นในการบ่มเพาะเด็กให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรู้ มีทักษะความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของเด็กปฐมวัย (early childhood) หรือเด็กตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 6 ปี ซึ่งอยู่ในวัยที่คุณภาพของชีวิตทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา กำลังเริ่มต้นอย่างเต็มที่ (สุภาวดี หาญเมธี, 2561) จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ส่งผลให้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจึงมีความสำคัญตามไปด้วย ซึ่งการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ เพราะเด็กในช่วงอายุนี้นี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง เพื่อส่งเสริมศักยภาพในการเรียนรู้ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา และเน้นพัฒนาการทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม มีคุณภาพและศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) นอกจากนี้การที่โลกยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญที่ทำให้การดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งสร้างความท้าทายให้กับคนในสังคมทุกช่วงวัย การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยของแต่ละประเทศย่อมสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลง และความพยายามเพื่อพัฒนาเด็กในประเทศของตนให้มีความพร้อมในการเป็นพลเมืองเข้มแข็งทั้งของประเทศและของโลก ด้วยเหตุนี้จึงควรศึกษาและทำความเข้าใจการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจากประเทศที่ประสบความสำเร็จทางการศึกษาในฐานะเป็นบทเรียนจากต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในประเทศไทย บทความนี้จึงมุ่งเน้นการสืบค้นและอธิบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยด้วยการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล อาทิ รูปแบบและลักษณะแนวทางของหลักสูตร และแนวทางการผลิตและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับปฐมวัยในต่างประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ ฮ่องกง อิสราเอล นิวซีแลนด์ ฟินแลนด์ และสวีเดน

แนวคิดและทฤษฎี

การสร้างความสำเร็จต่อระบบการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในโลกยุคดิจิทัลของต่างประเทศตามที่กำหนดทั้ง 6 ประเทศข้างต้น การวิจัยในที่นี้จึงทำการศึกษามีแนวคิดที่เกี่ยวข้องคือแนวคิดการศึกษาศตวรรษที่ 21 และแนวคิดและทฤษฎีการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

1. แนวคิดการศึกษาศตวรรษที่ 21

การก้าวสู่ยุคสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วโดยมีเทคโนโลยีทันสมัยเป็นตัวขับเคลื่อน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารทำให้การศึกษาสามารถทำได้โดยไม่มีข้อจำกัดทั้งด้านเวลาและสถานที่ ลักษณะการเรียนรู้จึงถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับปรากฏการณ์ของโลกยุคใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม Churches (2009) ให้นักเรียนได้เตรียมตัวไปใช้ชีวิตในโลกความเป็นจริงและเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการสอนที่มีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์ และท้าทายเพื่อกระตุ้นและจูงใจให้ผู้เรียนมีระบบการคิดเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์ การเรียนรู้ที่ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียนแต่จะเชื่อมโยงครู นักเรียนและชุมชนเข้าด้วยกัน บทบาทและหน้าที่ของผู้สอนจึงเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศให้เป็นความรู้ เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้และนำความรู้ไปประยุกต์และปฏิบัติใช้ในชีวิตจริง (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอภิ จิตตฤกษ์, 2554) รวมไปถึงการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลนั้นผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการอ่านและการโต้ตอบในชุมชนออนไลน์ โดยการเรียนการสอนในชั้นเรียนควรสนับสนุนผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ สามารถคิดในเชิงลึก เรียนรู้วิธีการอ่านและการสื่อสารในสภาพแวดล้อมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ มีมารยาท และตระหนักถึงความเสมอภาคทางสังคมด้วย (Bucholz, DeHart and Moorman, 2020)

โดยกรอบแนวคิดเชิงมนทัศน์สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Framework for 21st Century Learning) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญในการจัดการศึกษาที่กำหนดทักษะซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนหรือที่เรียกว่าทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) นั้นประกอบด้วย 3R X 7C 7C (วิจารณ์ พานิช, 2558) โดย 3R ได้แก่ Reading (อ่านออก) Riting (เขียนได้) Rithmetics (คิดเลขเป็น) ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับผู้เรียน และ 7C ได้แก่ 1) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (critical thinking & problem solving) 2) ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (creativity & innovation) 3) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (cross-cultural understanding) 4) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (collaboration, teamwork & leadership) 5) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (communications, information & media literacy) 6) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (computing & ICT literacy) และ 7) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (career & learning skills) กล่าวโดยสรุปแล้ว 7C จึงเป็นทักษะที่ประกอบด้วย

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ
นั่นเอง

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นประกอบกับสภาพสังคมศตวรรษที่ 21 ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีความเปลี่ยนแปลงทุกด้านอย่างรวดเร็วและมีมิติที่ซับซ้อน อีกทั้งรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ที่เทคโนโลยีเข้ามา มีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์มากขึ้น การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้สามารถดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 จึงมีความสำคัญ เพราะเป็นช่วงวัยที่พร้อมจะเรียนรู้และรับประสบการณ์ใหม่ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาได้เต็มศักยภาพ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่จะส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในศตวรรษที่ 21 นั้น Schrum & Levin (2009) ได้เสนอว่า การจัดการเรียนรู้ในโลกยุคดิจิทัลนั้นจำเป็นต้องบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับระบบการจัดการเรียนการสอนคือ ทั้งผู้เรียน ผู้สอน และผู้บริหารของโรงเรียนควรมีความรู้และวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุน การเรียนรู้ ที่เรียกว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี (technology leadership) รวมถึงการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้นควรประกอบด้วย 1) เนื้อหาวิชาควรเพิ่มเติมความรู้ในลักษณะ สหวิทยาการ (interdisciplinary) ได้แก่ การตระหนักรู้เกี่ยวกับโลก (global awareness) เศรษฐกิจ การเงิน การประกอบธุรกิจ หน้าที่พลเมือง สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม 2) ทักษะอาชีพและทักษะชีวิต 3) ทักษะ การเรียนรู้และนวัตกรรม 4) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ และการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การใช้ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร การผลิตนวัตกรรมและการทำงาน ร่วมกัน โดยการจัดการศึกษาและการพัฒนาทักษะในลักษณะดังกล่าวจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กปฐมวัย สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงปลอดภัยในโลกยุคดิจิทัล

2. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาใน ศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยพบว่ามีลักษณะสำคัญคือ มุ่งเน้น ด้านพัฒนาการของเด็กทั้งพัฒนาการทางร่างกายและพัฒนาการทางสติปัญญา โดยแนวคิดและทฤษฎี ที่นำมาใช้เป็นฐานคิดทางการศึกษาในการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการเรียนรู้ เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของ อีริกสัน (Erik H. Erikson) เป็นทฤษฎีที่อธิบายพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยชรา อีริกสันเชื่อว่าวัยเด็กเป็นรากฐาน ของชีวิต ทฤษฎีนี้จึงเน้นความสำคัญของเด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวเพราะเป็น สิ่งที่แปลกใหม่และน่าตื่นเต้นสำหรับเด็ก บุคลิกภาพจะสามารถพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละช่วงของ อายุเด็กประสบสิ่งที่พึงพอใจตามขั้นพัฒนาการต่าง ๆ ของแต่ละวัยมากเพียงใด พัฒนาการของเด็กเป็นไปอย่าง มีแบบแผนและเป็นขั้นตอน เด็กควรพัฒนาไปตามธรรมชาติไม่ควรเร่งหรือบังคับ การนำทฤษฎีของอีริกสันไป ประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัยเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจึงให้ความสำคัญแก่การพัฒนาบุคลิกภาพ พึงประสงค์ที่ถูกบ่มเพาะมาตั้งแต่วัยเด็ก เพราะบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลเป็นผลจากการเลี้ยงดูและ

การส่งเสริมแต่ละช่วงวัย ในการจัดการเรียนการสอนครูควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้แสดงออกทั้งด้านความคิด ด้านสติปัญญา และด้านความสามารถ เช่น การให้อิสระทางความคิดแก่เด็กได้สร้างผลงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความภูมิใจและความมั่นใจในตัวเอง เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองและเรียนรู้จะทำให้เด็กได้รู้จักตนเอง หรือในการอยู่ร่วมกันในสังคมครูควรมีการจัดกิจกรรมกลุ่มแก่เด็กเพื่อให้เด็กฝึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและเพื่อให้เด็กรู้สึกมีส่วนร่วมในสังคม และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget) ได้อธิบายว่าพัฒนาการทางด้านสติปัญญาเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม บุคคลจะพยายามปรับความรู้และความคิดเดิมเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่โดยใช้กระบวนการดูดซับ (assimilation) และกระบวนการปรับให้เหมาะสม (accommodation) จึงจะทำให้บุคคลอยู่ในภาวะสมดุลและสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้น การจะพัฒนาการสติปัญญาและความคิดของผู้เรียนนั้นเกิดจากการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความพร้อมของเด็กด้วย เพราะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยการเรียนรู้จากบุคคลที่อยู่รอบตัวเด็ก

2.2 ทฤษฎีของกลุ่มที่เน้นการพัฒนาไปตามธรรมชาติ (natural unfoldment) เช่น เฟรเดริค เฟรเบล (Friedrich Froebel) ให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาปฐมวัยด้วยว่าเป็นสิ่งจำเป็น (ทิศนา แหมมณี, 2562) วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบเฟรเบล (Froebelian Model) ซึ่งเป็นการจัดตั้งโรงเรียนในรูปแบบโรงเรียนอนุบาล (kindergarten) มีการฝึกหัดครูอนุบาล และจัดสร้างหลักสูตรอนุบาลและหลักสูตรการศึกษาในระดับปฐมวัย (early childhood education) เพราะเป็นการวางรากฐานเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพราะจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2551) แนวคิดของเฟรเบลเชื่อว่าเด็กในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ ควรได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่จากการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมให้แก่เด็ก โดยการเล่นเป็นกิจกรรมพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้พัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้ การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอนุบาลซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กควรจัดให้มีลักษณะเป็นธรรมชาติมากที่สุดเพราะเด็กทุกคนมีความสามารถอยู่ภายในการจัดการศึกษาจึงควรมีลักษณะสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกความสามารถนั้น เช่น การเล่น การร้องเพลง เป็นต้น รวมถึงไปการสร้างเครื่องมือเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก เช่น ชุดกิจกรรมต่าง ๆ โดยครูมีหน้าที่ในการดึงความสามารถที่อยู่ภายในของเด็กออกมาให้เด็กได้ตระหนักรู้ถึงความสามารถของตนเอง

ส่วนแนวคิดและทฤษฎีการสอนของมอนเตสซอรี (Maria Montessori) พบว่า มีแนวคิดที่สอดคล้องกับของเฟรเบลคือ การเน้นการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นธรรมชาติที่สุด แต่มีข้อแตกต่างคือ จะให้ความสำคัญแก่เด็กเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองได้อย่างอิสระจากการเลือกกิจกรรมที่เด็กสนใจ การปล่อยให้เด็กซึมซับการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวด้วยตัวเองจะทำให้เด็กเกิดความอยากรู้ อยากเห็นและแสวงหาความอยากรู้อย่างมีสมาธิ มีวินัยในตัวเองและเกิดพัฒนาการทุก ๆ ด้านในเวลาเดียวกัน (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคำแก้ว ไกรสรพงษ์, 2543) การจัดการ

ศึกษาปฐมวัยภายใต้แนวคิดของมอนเตสซอรีจะให้ความสำคัญแก่การศึกษาทางด้านสัมผัส (education of the senses) เพราะเป็นรากฐานของพัฒนาการทางสติปัญญา และให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนว่ามีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะการให้การศึกษาแก่พ่อแม่ในการจัดการศึกษาแก่เด็ก เช่น ความรู้ด้านสุขอนามัย วิธีการดูแลเด็กเล็ก เป็นต้น

2.3 แนวคิดของดิวอี้ (John Dewey) ดิวอี้ให้ความสำคัญแก่การมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระบอบประชาธิปไตย และการให้ความสำคัญแก่เด็กที่ควรมีเสรีภาพในการคิดและการแสดงออก การจัดการเรียนการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เด็กมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมด้วยตนเอง และโรงเรียนควรมุ่งเน้นที่ธรรมชาติของเด็ก โดยเชื่อว่าเด็กควรเรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยการลงมือกระทำ (learning by doing) (เยาเวพา เดชะคุปต์, 2542) หลักสูตรจึงมีความยืดหยุ่นและสัมพันธ์กับเหตุการณ์จริงในชีวิตประจำวันของเด็ก บทบาทของครูจึงเป็นผู้จัดเตรียมประสบการณ์และสภาพแวดล้อมให้แก่เด็กเพื่อสร้างโลกแห่งประสบการณ์ และมีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของเด็กเอง การนำแนวคิดของดิวอี้ไปใช้เพื่อการจัดการศึกษาปฐมวัยจึงควรมีลักษณะสำคัญคือ การเตรียมประสบการณ์ในโรงเรียนอนุบาลหรือสถานรับเลี้ยงเด็กให้เด็กได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับสังคม โดยมุ่งเน้นให้เด็กเป็นศูนย์กลางและได้ลงมือกระทำในสิ่งที่เด็กสนใจ เพราะกิจกรรมจากที่โรงเรียนจัดให้กับเด็กอย่างต่อเนื่องจะส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้และการที่เด็กมีอิสระในการเรียนรู้จะเป็นพื้นฐานของดำรงชีวิต

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยที่กล่าวมาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัยในยุคดิจิทัลคือ การให้ความสำคัญและเข้าใจต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา มุ่งให้เด็กเกิดอิสรภาพในการเรียนรู้และให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์การลงมือกระทำของเด็ก ให้เด็กรู้จักการสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นและอธิบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลของต่างประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ ฮองกง อิสราเอล นิวซีแลนด์ ฟินแลนด์ และสวีเดน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) การออกแบบวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลของต่างประเทศ โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบและขอบเขตของระเบียบวิธีวิจัยในการดำเนินการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตกลุ่มตัวอย่างการศึกษาเพื่อสืบค้นรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยในต่างประเทศ โดยใช้การพิจารณาคุณภาพการศึกษาจากเกณฑ์การจัดอันดับจากองค์กรที่น่าเชื่อถือและเป็นสากลคือ องค์กร New Jersey Minority Educational Development (NJ MED) จำนวนทั้งหมด 6 ประเทศคือ กลุ่มประเทศในเอเชียและแปซิฟิก 4 ประเทศคือ ประเทศสิงคโปร์ เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศอิสราเอล และประเทศนิวซีแลนด์ และกลุ่มประเทศในยุโรป 2 ประเทศคือ ประเทศฟินแลนด์ และประเทศสวีเดน และขอบเขตการศึกษา มีลักษณะการสืบค้นเพื่อการวิเคราะห์เปรียบเทียบและอธิบายให้เห็นถึงการจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการศึกษา ซึ่งพบว่าการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศมีลักษณะสำคัญคือ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการพื้นฐานด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาและบุคลิกภาพเพื่อรองรับการเติบโตของเด็กในโลกยุคดิจิทัลในแต่ละภูมิภาคของโลก

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ประมวลผลจากการสำรวจและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น หนังสือทั่วไป หนังสือและบทความภาษาต่างประเทศ เอกสารรายงานและเอกสารประกอบการประชุม ตำราและเอกสารทางวิชาการ บทความวิชาการ และบทความวิจัย รวมถึงการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการศึกษาและวิเคราะห์มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษาของการวิจัย และกำหนดแหล่งข้อมูลแบบทุติยภูมิโดยพิจารณาจากหลายองค์ประกอบ อาทิ ความเชี่ยวชาญของผู้เขียนตำราและเอกสารทางวิชาการ หรือบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัยและข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจากการศึกษา การสำรวจ และผ่านการวิเคราะห์มาแล้วว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัย มีการศึกษาข้อมูลเชิงสถิติหรือข้อมูลที่เป็นตัวเลขเชิงปริมาณจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ รวมถึงมีการรวบรวมข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งเพื่อการเปรียบเทียบและสอบทาน ทั้งนี้เพื่อนำมาอ้างอิงเป็นข้อค้นพบ (findings) อันจะทำให้ผลงานการวิจัยเกิดความน่าเชื่อถือ (reliability) และความแม่นยำ (validity)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศมาทำการวิเคราะห์ในลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) ซึ่งมีขั้นตอนคือ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์แยกส่วนประกอบข้อมูลเพื่อศึกษาระบบการจัดการศึกษาซึ่งครอบคลุมถึงการจัดทำหลักสูตร และการผลิตบุคลากรทางการศึกษาในระดับปฐมวัยของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 ประเทศคือ กลุ่มประเทศในเอเชียและแปซิฟิก 4 ประเทศคือ ประเทศสิงคโปร์ เขตบริหาร

พิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศอิสราเอล และประเทศนิวซีแลนด์ และกลุ่มประเทศในยุโรป 2 ประเทศคือ ประเทศฟินแลนด์ และประเทศสวีเดน 2) จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ข้อมูลทั้งหมดตามส่วนประกอบที่กำหนดและภายใต้กรอบแนวคิดการศึกษาศตวรรษที่ 21 และแนวคิดและทฤษฎีการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยพิจารณาถึงความเหมือนและความแตกต่างและสร้างข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์โดยบรรยายให้เห็นความเชื่อมโยงของข้อมูลตามส่วนประกอบที่กำหนด และนำเสนอในรูปของพรรณนาวิเคราะห์ (analysis description)

ผลการวิจัย

การนำเสนอในส่วนของผลการวิจัยจะเป็นการฉายภาพให้เห็นถึงผลของการศึกษาและวิเคราะห์การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยทั้งรูปแบบและลักษณะแนวทางของหลักสูตร รวมถึงแนวทางการผลิตและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวกับการศึกษาระดับปฐมวัยในแต่ละประเทศที่อยู่ในขอบเขตการศึกษา โดยจำแนกออกเป็นสองกลุ่มคือ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของประเทศในทวีปเอเชียและแปซิฟิกคือ สิงคโปร์ ฮ่องกง อิสราเอล และนิวซีแลนด์ และการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในยุโรปคือ ฟินแลนด์ และสวีเดน เพื่อนำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัยที่จะเป็นการข้อค้นพบและการอธิบายถึงลักษณะการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลในลำดับต่อไป

1. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของประเทศในทวีปเอเชียและแปซิฟิก

1.1 การจัดการศึกษาปฐมวัยในประเทศสิงคโปร์

จากประวัติศาสตร์การเป็นอาณานิคมและศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภูมิภาคทำให้ประเทศสิงคโปร์ประกอบด้วยประชากรหลากหลายเชื้อชาติ จากข้อมูลของรัฐบาลสิงคโปร์ระบุว่าปี พ.ศ. 2562 ประชากรสิงคโปร์ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติคือ เชื้อสายจีน 76% เชื้อสายมาเลย์ 15% เชื้อสายอินเดีย 7.5% และอื่น ๆ 1.5% (Singapore Government, 2021) ความเป็นพหุสังคมและพหุวัฒนธรรมของประเทศสิงคโปร์ทำให้มีการดำเนินนโยบายด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนต่างเชื้อชาติ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2558) จากวิสัยทัศน์ทางการศึกษาแห่งชาติที่ประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 พบว่า ได้มีการตั้งเป้าหมายของการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยคือเพื่อให้เด็กที่มาจากทุกเชื้อชาติให้เข้าใจและตระหนักถึงความเป็นคนสิงคโปร์ การศึกษาระดับปฐมวัยจึงมีความยืดหยุ่นตามความสนใจ ความสามารถและความถนัดของผู้เรียนเพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ เป้าหมายของการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยจึงเพื่อให้เด็กที่มาจากทุกเชื้อชาติได้ตระหนักรู้ถึง “ความเป็นคนสิงคโปร์” ผ่านการจัดหลักสูตรที่เน้นการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กที่มาจากหลากหลายเชื้อชาติและวัฒนธรรมได้เรียนรู้และได้ฝึกปฏิบัติความมีระเบียบวินัยในตนเองเบื้องต้นร่วมกัน เช่น กิจกรรมการเล่นเกม การสื่อสาร การออก

กำลังกายร่วมกัน และจัดให้มีการเรียนภาษาอังกฤษและภาษาที่พูดมาแต่กำเนิด (mother tongue language) ได้แก่ ภาษาจีนกลาง มาเลย์ และทมิฬ (Ministry of Education, Singapore, 2013).

สถานศึกษาเด็กปฐมวัยประกอบด้วย 1) ศูนย์ดูแลเด็กเล็กรับเด็กอายุตั้งแต่ 2 เดือนถึง 2 ปี โดยศูนย์เด็กเล็กอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงสังคมและพัฒนาครอบครัว 2) โรงเรียนอนุบาล รับเด็กอายุ 3-6 ปี อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ โดยหลักสูตรปฐมวัยพัฒนาโดยกระทรวงศึกษาธิการ เรียกว่า Nurturing Early Learners (NEL) ซึ่งมีหลักการของหลักสูตรคือ 1) ส่งเสริมการพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็กแบบองค์รวม ที่มุ่งพัฒนาทักษะทุกด้านให้แก่ผู้เรียน 2) การเรียนรู้แบบบูรณาการโดยไม่แบ่งแยกเนื้อหาวิชา 3) การเรียนรู้จากการลงมือกระทำ 4) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน 5) การเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น 6) การเรียนรู้จากการเล่น และมีสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร 6 ด้าน คือ 1) ด้านความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านภาษาและการรู้หนังสือ 4) ด้านพัฒนาการทางร่างกายและการเคลื่อนไหว 5) ด้านการคณิตศาสตร์และการคำนวณ 6) ด้านพัฒนาการทางสังคมและอารมณ์ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้มีหลักการที่เรียกว่า iTech ได้แก่ การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยรวม ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นอย่างมีความหมาย การให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการสัมผัสและการกระทำในสภาพจริง การให้เด็กสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์เดิม และการพัฒนาแบบองค์รวม ส่วนกรอบการประกันคุณภาพสำหรับการศึกษาศึกษาปฐมวัย เรียกว่า Singapore Pre-school Accreditation Framework (SPARK) แบ่งเป็น 7 ด้าน คือ 1) ความเป็นผู้นำ 2) แผนและการบริหารจัดการ 3) การจัดการบุคคล 4) แหล่งทรัพยากร 5) หลักสูตร 6) การสอน 7) สุขภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัย (Ministry of Education, Singapore, 2013)

กระทรวงศึกษาธิการมีการตั้งหน่วยงานเพื่อกำหนดระเบียบพัฒนามาตรฐานวิชาชีพและความก้าวหน้าของครูปฐมวัยและกำกับดูแลการศึกษาศึกษาปฐมวัยโดยเฉพาะ เรียกว่า Early Childhood Development Agency (ECDA) และมีการจัดตั้งสถาบันระดับชาติด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยเรียกว่า National Institute of Early Childhood Development (NIEC) โดยครูปฐมวัยต้องสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านปฐมวัย (Tan, 2017) และผู้ช่วยครู (para-educators) และผู้ช่วยนักวิชาชีพดูแลเด็ก (para-educarer) จะต้องผ่านการอบรมในหลักสูตรพื้นฐานด้านการศึกษาและดูแลเด็กปฐมวัย และได้รับประกาศนียบัตรการศึกษาและดูแลเด็กปฐมวัย (Certification in Early Childhood Care and Education) นอกจากนี้รัฐบาลส่งเสริมให้ครูปฐมวัยเข้าอบรมเพื่อเรียนรู้ภาษาแม่ทั้งสามภาษา ได้แก่ ภาษาจีนกลาง มาเลย์ และทมิฬ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ครูปฐมวัยมีทักษะในการพูดภาษาแม่และมีความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี และเพื่ออบรมให้ครูปฐมวัยมีทักษะในการสอนภาษาและดูแลเด็กให้มีความสนใจใฝ่รู้ตลอดชีวิตในการเรียนรู้ภาษาแม่

1.2 การจัดการศึกษาศึกษาปฐมวัยในเขตบริหารพิเศษฮ่องกง

การที่ฮ่องกงอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษมายาวนาน อังกฤษจึงได้วางพื้นฐานทางการศึกษาแบบตะวันตกให้แก่ฮ่องกง จนเมื่อฮ่องกงกลับคืนสู่การปกครองของประเทศจีนและมีสถานะเป็น

เขตบริหารพิเศษฮ่องกงจึงจัดการปฏิรูปการศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ภายใต้แนวคิดการหลอมรวมปรัชญาตะวันออกและตะวันตก (east meets west) โดยหลักสูตรการศึกษาของฮ่องกงนำแก่นปรัชญาการศึกษาทางตะวันออกของขงจื้อที่ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของชีวิต ผสมผสานกับปรัชญาการศึกษาทางตะวันตกของอริสโตเติลที่ให้ความสำคัญแก่วิธีการแสวงหาความรู้ผ่านการตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์ ส่งผลให้ปรัชญาของหลักสูตรการศึกษาของฮ่องกงที่เด็กทุกคนจะได้รับการพัฒนาแบบรอบด้านและได้รับการศึกษาตลอดชีวิต ตามความสามารถ ความสนใจและตามค่านิยมที่หลากหลาย โดยการเรียนการสอนในฮ่องกงจะใช้ทั้งภาษาจีนและภาษาอังกฤษร่วมกันเพื่อให้เด็กนักเรียนมีทักษะการเรียนรู้แบบสองภาษา

หน่วยงานรับผิดชอบด้านการศึกษาปฐมวัยคือ สำนักงานการศึกษาแห่งฮ่องกง (Hong Kong Education Bureau) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับคือ ศูนย์เด็กเล็กหรือเนิสเซอร์รี่ รับเด็กอายุระหว่าง 2-3 ปี และระดับอนุบาล รับเด็กอายุระหว่าง 4-6 ปี หลักสูตรระดับปฐมวัยจะมุ่งเน้นในเรื่องการวางพื้นฐานการเรียนรู้แก่เด็กในรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาตนเองของเด็กภายใต้หลักการ “เด็กเป็นศูนย์กลาง” (child-centeredness) ผ่านการจัดเนื้อหาการเรียนรู้และกิจกรรมเชิงปฏิบัติบนแนวคิดการพัฒนาเด็กแบบพหุปัญญาและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ประสบสัมผัส และการค้นหาความรู้ตามความสนใจ ความต้องการและความสามารถของเด็กเป็นหลัก กรอบหลักสูตรเน้นการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน (holistic development) และอย่างสมดุลใน 4 ด้านคือ การพัฒนาร่างกาย การพัฒนาทางปัญญาและภาษา การพัฒนาทางด้านอารมณ์และสังคม และการพัฒนาทางสุนทรียศาสตร์ โดยมุ่งเน้นการปลูกฝังลักษณะนิสัยการเรียนรู้ที่ดี และมีเจตคติเชิงบวกในการดำรงชีวิต เช่น ความรับผิดชอบ การเคารพผู้อื่น มีสมดุลทางจริยธรรม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีสำนึกในเอกลักษณ์ของตนเอง เป็นต้น (Wong & Rao, 2015)

ส่วนหลักสูตรการผลิตครูระดับปริญญาตรีเป็นหลักสูตร 5 ปี นักศึกษาครูจะต้องเรียนทั้งศาสตร์การสอน (pedagogy) โดยเนื้อหาวิชาเรียนจะเกี่ยวกับเด็กและครอบครัวศึกษา การดูแลและเลี้ยงดูเด็กเล็ก จริยธรรมความเป็นครู และประเด็นเกี่ยวกับโลกร่วมสมัย การเรียนจะเน้นการฝึกทักษะการคิด การแก้ไขปัญหา และการสื่อสาร และการฝึกสอน (field experience) ในโรงเรียนที่จะเริ่มฝึกสอนตั้งแต่ชั้นปีที่ 3 สำหรับคุณสมบัติของครูปฐมวัยจะต้องมีการศึกษาขั้นต่ำระดับปริญญาตรี และผ่านการฝึกอบรมครูระดับปฐมวัยจากหน่วยงานของรัฐ คือ Qualified Assistant Kindergarten Teacher (QAKT) และสอบผ่านวิชาหลัก 5 วิชารวมถึงวิชาภาษาจีนและวิชาภาษาอังกฤษจากหน่วยงานที่ได้รับการรับรองจากภาครัฐ และได้รับประกาศนียบัตรครูเท่านั้นจึงจะสามารถสอนหนังสือในโรงเรียนอนุบาลของฮ่องกงได้ (Education Bureau, 2020)

1.3 การจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศนิวซีแลนด์

แต่เดิมประเทศนิวซีแลนด์เป็นถิ่นที่อาศัยของชาวเมารี จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 19 นิวซีแลนด์กลายเป็นอาณานิคมของอังกฤษ สังคมประกอบด้วยผู้คนที่หลากหลายเชื้อชาติจากข้อมูลประชากรของนิวซีแลนด์พบว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นคนผิวขาว 70.2% รองลงมาคือ ชาวเมารี 16.5% คนเชื้อสายเอเชีย 15% และชนกลุ่มน้อยเชื้อสายชาวเกาะแปซิฟิกใต้ 8.1% (Stat NZ, 2018) โดยการจัดการศึกษาระดับ

ปฐมวัยในนิวซีแลนด์เน้นที่การเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยผู้เรียนแต่ละคนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองตามวิธีการเรียนรู้ของตนเอง และเน้นการสร้างพื้นฐานการใช้ชีวิตเพื่อประสบความสำเร็จ (the lifelong foundation of success)

การจัดการศึกษาปฐมวัยของนิวซีแลนด์เป็นการดูแลเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี หน่วยงานรับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยคือ กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการจัดการศึกษาเป็นหลายรูปแบบ ได้แก่ ศูนย์การศึกษาและดูแลเด็ก (education and care centers) โรงเรียนอนุบาล (kindergarten) บริการการศึกษาและดูแลในครอบครัว (home-based education and care service) ศูนย์เด็กเล่น (playcenter) และกลุ่มการเล่น (play groups) ประเทศนิวซีแลนด์จัดทำหลักสูตรปฐมวัยเรียกว่า Te Whariki มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2017 (Ministry of Education, New Zealand, 2021) โดยมีหลักการสำคัญที่เป็นมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยคือ มุ่งเน้นการเสริมพลัง การพัฒนาแบบองค์รวม การเรียนรู้เกี่ยวกับครอบครัวและชุมชน และการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สารการเรียนรู้มี 5 สารคือ 1) การค้นหาคำตอบในเรื่องที่อยากรู้ 2) การสื่อสาร 3) การเป็นอยู่ที่ดี 4) การบำเพ็ญประโยชน์ 5) การมีส่วนร่วมและเป็นสมาชิกกลุ่ม การศึกษาระดับปฐมวัยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมสุขภาพกายและอารมณ์ รู้จักตนเองและการสัมพันธ์กับครอบครัวและคนอื่น เรียนรู้ความเท่าเทียมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น พัฒนาด้านภาษาและการสื่อสาร นอกจากนี้ในหลักสูตรยังเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการเล่นและการสำรวจสิ่งรอบตัว (play-based approach) เพื่อฝึกทักษะการเล่นกับผู้อื่นและมีการกำหนดกิจกรรมการเล่นแบบกลุ่มจำนวน 23 กิจกรรม เช่น งานไม้ ดินเหนียว ดนตรี แปะกระดาษชิ้นเล็กให้เป็นรูปภาพ ทำอาหาร เล่นทราย ทักษะการเล่นน้ำ เป็นต้น การประเมินผลการเรียนรู้จะใช้วิธีการสังเกต และการรวบรวมผลการเรียนรู้ของเด็กและจัดทำเป็นรูปเล่ม ส่วนการประกันคุณภาพการศึกษาถูกจัดทำขึ้นโดยหน่วยงาน Education Review Office (ERO) ที่จะพิจารณาจากตัวชี้วัดด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ 5 สาร และตัวชี้วัดด้านกระบวนการ คือ ด้านผู้เรียนและการเรียนรู้

การผลิตครูปฐมวัยในนิวซีแลนด์ มีหลักสูตรระดับปริญญาตรีด้านการเรียนการสอนระดับปฐมวัย (early childhood teacher education) กำหนดเรียน 3 ปี โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย 3 กลุ่มวิชาคือ กลุ่มรายวิชาหลักสูตรปฐมวัย กลุ่มรายวิชาเกี่ยวกับการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน และกลุ่มรายวิชาการศึกษาทางวิชาชีพและการฝึกปฏิบัติการในชั้นเรียนกับครูที่มีประสบการณ์ทุกปี ๆ ละ 8-10 สัปดาห์ (จิตติมา วรรณศรี, 2553) เมื่อเรียนจบจะต้องสอบการประเมินคุณสมบัติการเป็นครูจากหน่วยงานของรัฐเพื่อได้ใบรับรองหรือใบประกอบวิชาชีพ และต้องได้รับใบรับรองประวัติจากหน่วยงานตำรวจก่อน แล้วจึงจะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นครูจากสภาการสอน (Teaching Council)

1.4 การจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศอิสราเอล

รัฐอิสราเอลเป็นประเทศในเอเชียตะวันออกกลาง เป็นรัฐที่มีชาวยิวเป็นประชากรส่วนใหญ่ และมีภาษาฮิบรูเป็นภาษาราชการ อิสราเอลเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญแก่การศึกษาและความรู้ในระดับสูง

และเน้นความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนประเทศ เห็นได้จากอิสราเอลมีประชากรที่มีการศึกษาถึงระบบอุดมศึกษาถึง 60% และมีอัตราการเข้าเรียนระดับปฐมวัยของเด็กอายุ 3-5 ปีในอัตราเกือบ 100% ขณะที่อัตราการเข้าเรียนของเด็กอายุ 2 ปีก็มีอัตราเพิ่มขึ้นถึง 47% ด้วยเช่นกัน (OECD, 2019) การศึกษาปฐมวัยในอิสราเอลมี 3 รูปแบบคือ 1) ศูนย์เด็กเล็ก (Day Care Centers) รับเด็กอายุ 3 เดือนถึง 3 ปี จัดขึ้นเพื่อบริการแม่ที่ต้องทำงานนอกบ้าน ภายใต้การดูแลขององค์การอาสาสมัครของสตรีและกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม 2) สถานรับเลี้ยงเด็ก (Nursery School) รับเด็กอายุ 3-5 ปี ภายใต้การดูแลของสภาเทศบาล 3) โรงเรียนอนุบาล (Kindergarten) รับเด็กอายุ 5-6 ปี โดยการศึกษาชั้นอนุบาลเป็นการศึกษาภาคบังคับและไม่มีค่าใช้จ่าย ภายใต้การดูแลของสภาเทศบาล

การจัดการศึกษาปฐมวัยของอิสราเอลมาจากพื้นฐานแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้าง (construction) ที่มาจากภายในตัว (within) การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเกิดขึ้นได้ทุกที่และตลอดเวลาจากทั้งประสบการณ์ตรงในชีวิตประจำวันและประสบการณ์ทางอ้อมจากครอบครัวและครู อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่เด็กปฐมวัยไม่สามารถมุ่งสมาธิ (concentrate) ได้นาน ๆ การจัดการเรียนรู้จึงควรคำนึงถึงโครงสร้างการเรียนรู้ ระยะเวลาและสถานที่เรียน รวมถึงรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายคือ การเล่นเสรี กิจกรรมการแสดงออก กิจกรรมการสัมผัสโดยตรงกับวัสดุต่าง ๆ กิจกรรมการสอนโดยตรง และการเรียนรู้แบบแนะนำ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาด้านร่างกายและกล้ามเนื้อ ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญาและทักษะในการดำเนินชีวิต ประสบการณ์ทางสังคม และกระบวนการในการค้นหาความรู้ด้วยตนเองของเด็กปฐมวัย (ศศิพันธุ์ เปี่ยมเปี่ยมสิน, นงเยาว์ นุชนารถ, กรณิศ ทองสอาด, ชนม์ทิศา ยาแก้ว, นิศารัตน์ อัสระมโนรส, และ ชนิศรา ใจชัยภูมิ, 2553) นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่เน้นด้านศาสนาฮีบรู เช่น การสวดมนต์ การเรียนคัมภีร์ทางศาสนาและกฎหมายของชาวยิว หลักสูตรปฐมวัยจะเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้านแบบองค์รวม (holistic development) คือ ทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม มีลักษณะยืดหยุ่นคำนึงถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก การศึกษาปฐมวัยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมเด็กให้สามารถพัฒนาทักษะชีวิต พัฒนาทัศนคติทางบวกต่อตนเองและผู้อื่น และพัฒนาเด็กให้มีทักษะการเรียนรู้ มีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ และเป็นพลเมืองดีโดยคำนึงถึงวัฒนธรรมของประเทศ การจัดการเรียนรู้อิงพื้นฐานของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (child-centric) ร่วมกับครอบครัวและชุมชน ส่วนครูเป็นเพียงผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่เด็ก (Ministry of Foreign Affair, Israel, 2021)

การผลิตบุคลากรครูปฐมวัยในประเทศอิสราเอลอยู่ภายใต้การจัดการกระทรวงศึกษาธิการ โดยครูอนุบาลทุกคนต้องเข้าฝึกอบรมในสถาบันฝึกหัดครูซึ่งมีอยู่ 25 แห่งทั่วประเทศ (ข้อมูลปี พ.ศ. 2562) ใช้เวลาอบรม 3 ปี และต่อเนื่องอีก 1 ปี จะได้ปริญญาตรีหลักสูตรเป็นวิชาทั่วไป และวิชาการศึกษาปฐมวัย โดยในระยะเวลา 4 ปีที่ฝึกอบรมนี้ต้องไปฝึกงานในโรงเรียนอนุบาลอย่างน้อย 2 วันต่อสัปดาห์ โดยเนื้อหาวิชาที่เรียนสามารถเลือกเรียนเกี่ยวกับเด็กเล็ก 0-5 ปี หรือเด็กอายุ 3-8 ปีก็ได้ รวมถึงต้องเรียนเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับเด็กที่ต้องการช่วยเหลือเป็นพิเศษด้วย และเมื่อผ่านการฝึกอบรมแล้วจะได้รับใบรับรองครูอาวูโส (The Teudat Horaha Bachir) จึงจะถือมีคุณสมบัติเหมาะสมและสามารถสมัครงานเป็นครูในประเทศ

อิสราเอลได้ โดยการฝึกอบรมครูนี้จะเทียบเท่าหลักสูตรด้านการศึกษา 3 ปีของมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา (Schumacher, 2008)

2. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของประเทศในยุโรป

2.1 การจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศฟินแลนด์

ประเทศฟินแลนด์ตั้งอยู่ทางเหนือของทวีปยุโรป เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพด้านการศึกษามากที่สุดประเทศหนึ่งในโลก โดยมีปรัชญาทางการศึกษาประการหนึ่งของฟินแลนด์คือ การศึกษาที่ดีควรเริ่มต้นตั้งแต่อายุน้อยที่สุด และมีแนวคิดพื้นฐานคือสถานที่ดูแลเด็กเล็กได้ดีที่สุดคือที่บ้านและในครอบครัว รัฐบาลจึงเปิดโอกาสให้ลาคลอดได้ 3 ปี การศึกษาปฐมวัยในประเทศฟินแลนด์จึงมีลักษณะเป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมเด็กเข้าสู่การศึกษาภาคบังคับ ดังนั้นรูปแบบการเรียนรู้จึงเป็นการพัฒนาคุณลักษณะและทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและผู้อื่นและเน้นการจัดกิจกรรมการเล่นผสมกับการเรียนรู้ การประเมินผลจึงมีเน้นที่พัฒนาการทางสังคมของเด็ก และการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนเป็นสำคัญ เป้าหมายของการศึกษาปฐมวัยคือเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางมนุษยธรรม คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม และการฝึกทักษะชีวิต เช่น การอ่าน เขียน คำนวณ กระบวนการจัดการเรียนการสอนจะเป็นการสร้างสมดุลระหว่างความเป็นวิชาการกับการทำกิจกรรมผ่านการเล่นเพื่อกระตุ้นการสร้างกระบวนการคิด ไม่เน้นการแข่งขัน แต่เน้นการร่วมมือกันในการเรียนรู้

การศึกษาปฐมวัยของฟินแลนด์อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงกิจการสังคมและสาธารณสุข (Ministry of Social Affairs and Health) เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปีแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับการดูแลและให้การศึกษา (early childhood education and care) สำหรับเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี ระดับนี้มุ่งเน้นการดูแลเด็กด้านสุขอนามัยและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และแบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบศูนย์รับเลี้ยงเด็กที่รับฝากเด็กจากผู้ปกครอง และแบบผู้ปกครองจัดการศึกษาและดูแลเด็กเองที่บ้าน (home school) 2) ระดับก่อนประถมศึกษา (pre-primary education) รับเด็กอายุ 6 ปี เพื่อเตรียมการศึกษาแก่เด็กเป็นเวลา 1 ปีก่อนที่จะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ระดับนี้ถือเป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับเด็กปฐมวัยทุกคนซึ่งรัฐบาลสนับสนุนจึงไม่มีค่าใช้จ่าย แนวคิดหลักของการจัดการหลักสูตรปฐมวัยของฟินแลนด์มี 6 ข้อคือ คุณค่าที่แท้จริงของวัยเด็ก (intrinsic value of childhood) การเจริญเติบโตเป็นมนุษย์ (growth as a human being) สิทธิของเด็ก (rights of the child) ความเสมอภาค ความเท่าเทียมและความหลากหลาย (equity, equality, and diversity) ความหลากหลายของครอบครัว (diversity of families) และสุขภาพและวิถีชีวิตที่ยั่งยืน (healthy and sustainable way of living) (Finnish National Agency for Education, 2021) นอกจากนี้ประเทศฟินแลนด์มีการจัดการศึกษาแบบองค์รวม (holistic education) โดยการใช้การเล่นเป็นฐานเพื่อสร้างทักษะการเรียนรู้ของเด็กผ่านการจัดสภาพแวดล้อมที่สร้างปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและกระตุ้นให้เกิดจินตนาการ สร้างพื้นที่การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ของเด็ก และเน้น

การให้การศึกษาควบคู่ไปกับการดูแลเด็ก (early childhood education and care) (สุริยา ช้องเสนาะ, 2561)

หลักสูตรวิชาชีพครูปฐมวัยของฟินแลนด์อยู่ในคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยภายใต้การกำกับดูแลของกรมการศึกษาครู (department of teacher education) โดยนักศึกษาครูปฐมวัยจะต้องเรียนการสอนทั้งศาสตร์การสอน (pedagogy) และการฝึกสอน (teaching practice) ในโรงเรียนอนุบาล ซึ่งระยะเวลาการฝึกสอนขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละมหาวิทยาลัย หลักสูตรการเรียนจะใช้เวลา 3 ปี (European Commission, 2021a) และกำหนดสมรรถนะหลักของครูคือ ความมั่นใจในตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะทางปัญญา ทักษะการปฏิสัมพันธ์ และความสามารถในการออกแบบการสอน

2.2 การจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศสวีเดน

ประเทศสวีเดนเป็นประเทศในกลุ่มนอร์ดิกบนคาบสมุทรสแกนดิเนเวีย เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญและประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย ประเทศสวีเดนจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้กับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี โดยแบ่งการจัดการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) สถานเลี้ยงเด็กหรือเนิสเซอร์ รับดูแลเด็กแรกเกิดถึง 5 ปีเพื่อช่วยเหลือผู้ปกครองที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน การเรียนรู้จะเน้นการดูแลสุขภาพและสุขอนามัยของเด็กเป็นสำคัญ 2) โรงเรียนอนุบาล รับเด็กอายุ 6 ปี เพื่อเตรียมการเรียนรู้ก่อนเข้าสู่การศึกษาภาคบังคับเมื่ออายุครบ 7 ปีในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จุดประสงค์ของการจัดการศึกษาปฐมวัยคือเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กควบคู่ไปกับการเลี้ยงดูของครอบครัว จะเน้นการพัฒนาด้านสังคม อารมณ์ ร่างกาย สติปัญญา คุณลักษณะ ทักษะที่ดี และการสื่อสารมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น วิชาที่ใช้สอนเด็ก เช่น ทักษะการช่วยเหลือตนเอง กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อ เรียนรู้การเคารพกฎระเบียบและข้อห้ามต่าง ๆ เป็นต้น

การจัดการหลักสูตรปฐมวัยของสวีเดนจะเน้นให้เด็กเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และการสร้างการเรียนรู้ผ่านการค้นพบด้วยตนเองของเด็ก (discovery method) เด็กจึงมีอิสระในการเลือกเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ และเลือกเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากการสัมผัสสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้เด็กเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจากการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงการเรียนรู้ผ่านการเล่น เพราะการเล่นมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การเรียนรู้ลักษณะนี้จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาตนเองแบบองค์รวม โดยการจัดการศึกษาจะคำนึงถึงการส่งเสริมให้เด็กเข้าใจคุณค่าและบรรทัดฐานทางสังคม ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก เด็กคือศูนย์กลางการเรียนรู้ กิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ (สมสุตา มัชฌมจันทร์, 2560)

สำหรับหลักสูตรวิชาชีพครูปฐมวัยจะดำเนินการในมหาวิทยาลัยแบบหลักสูตรระดับปริญญาตรี ใช้เวลา 3.5 ปี การเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาชีพครูนี้จะมุ่งการฝึกทักษะของนักศึกษาครูปฐมวัยในเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการของทักษะด้านการอ่านและการเขียน รวมถึงความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับคณิตศาสตร์สำหรับเด็กเล็ก ส่วนการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กจะได้รับการอบรมจากศูนย์สันทนาการ (leisure-times centres) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหลักสูตรพิเศษใช้เวลาประมาณ 2 ปี โดยสมรรถนะหลักที่นักศึกษาครูจะถูกประเมินคือ

ความสามารถในการสอนตามวิชาหรือสาขาที่เรียน ความสามารถในการวิเคราะห์เรื่องต่าง ๆ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทศนคติความหลากหลายทางเพศในการสอนระหว่างการทำหน้าที่สอนเนื้อหาวิชา โดยเฉพาะครูปฐมวัยจะต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งในทักษะการอ่าน การเขียน และมีทักษะพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ (European Commission, 2021b)

การอภิปรายผลการวิจัย

ในส่วนของการอภิปรายผลการวิจัยจะเป็นการนำเสนอข้อค้นพบและการอธิบายถึงลักษณะการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลในกลุ่มประเทศที่ได้ทำการศึกษาวิจัย กล่าวคือจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการศึกษาปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในโลกยุคดิจิทัลของต่างประเทศคือ สิงคโปร์ ฮังการี อิสราเอล นิวซีแลนด์ ฟินแลนด์ และสวีเดน พบว่า แต่ละประเทศมุ่งจัดการศึกษาปฐมวัยที่สอดคล้องกับการเตรียมการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกายและสติปัญญาของเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัยในการเป็นพลเมืองโลกยุคดิจิทัล ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาพบความเหมือนกันของทุกประเทศคือ การให้ความสำคัญแก่การศึกษาปฐมวัย โดยส่วนใหญ่จะใช้แนวคิดการจัดการศึกษาที่เกี่ยวกับและพัฒนาการของเด็กที่เริ่มตั้งแต่การปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้จากประสบการณ์และประสาทสัมผัส และแนวคิดเกี่ยวกับการเล่นผ่านการจัดกิจกรรม ประเทศที่มีการฝึกประสบการณ์เด็กจากกิจกรรมการเล่นมากที่สุดถึง 23 กิจกรรมคือนิวซีแลนด์ โดยทุกประเทศเชื่อว่าเด็กในอายุช่วงปฐมวัยคือ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปีจึงมีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นช่วงพัฒนาการทุกด้านของเด็กทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพ การพัฒนาเด็กในช่วงวัยนี้จึงเป็นการวางพื้นฐานด้านจิตใจ อุปนิสัย ทักษะและความสามารถซึ่งจะมีผลต่อไปในอนาคต การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงจำเป็นเพราะจะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการและเรียนรู้อย่างเต็มที่ โดยสถานศึกษาที่ทุกประเทศมีเหมือนกันคือ ศูนย์ดูแลเด็กเล็ก และโรงเรียนอนุบาล ยกเว้นอิสราเอลที่มี 3 ระดับแบ่งตามอายุและหน่วยงานรับผิดชอบคือ ศูนย์เด็กเล็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก และโรงเรียนอนุบาล บางประเทศมีลักษณะการจัดการศึกษาที่บ้าน เช่น นิวซีแลนด์ ประเทศที่ให้บริการการศึกษาปฐมวัยตั้งแต่ทารกแรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปี คือประเทศในกลุ่มยุโรป 2 ประเทศคือฟินแลนด์และสวีเดนภายใต้แนวคิดสถานศึกษาต้องจัดสถานที่ให้คล้ายคลึงกับบ้าน สิงคโปร์เริ่มที่เด็กอายุ 2 เดือน อิสราเอลเริ่มที่เด็กอายุ 3 เดือน และฮังการีเริ่มรับเด็กอายุ 2 ปี และส่วนใหญ่วัยอนุบาลจะเริ่มเมื่อเด็กอายุ 3-6 ปี ซึ่งยกเว้นประเทศฟินแลนด์และสวีเดนที่เริ่มรับอายุ 6 ปี เพื่อเตรียมการศึกษาเป็นเวลา 1 ปีก่อนจะเข้าสู่ระดับประถมศึกษาชั้นปี 1 (pre-primary education)

2. ผลการวิเคราะห์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาศตวรรษที่ 21 ทุกประเทศ คือ

2.1 ด้านปรัชญาและหลักการของหลักสูตร พบว่า เนื้อหาของปรัชญาและหลักการของหลักสูตรที่แต่ละประเทศกำหนดไว้ตรงกันคือเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางสติปัญญา เพื่อเตรียมชีวิตใน

อนาคต และการจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อเด็ก เน้นการจัดหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) ผ่านการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็กและใช้ระบบการเรียนรู้แบบเด็กเป็นศูนย์กลาง (child-centeredness) ผ่านการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนมีลักษณะของ active learner รวมถึงการส่งเสริมความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาเด็ก การสร้างความสัมพันธ์การเรียนรู้โดยเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น กลุ่มประเทศยุโรปคือ ฟินแลนด์และสวีเดนจะเน้นให้เด็กมีอิสระในการเลือกเรียนรู้สิ่งที่สนใจใช้ ส่วนสวีเดนได้เพิ่มกระบวนการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง (discovery method) เข้าไปด้วย และฮ่องกงผสมผสานกับกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการพัฒนาแบบพหุปัญญา ในด้านเป้าหมายของหลักสูตรพบว่ากลุ่มประเทศในทวีปเอเชียคือ สิงคโปร์ ฮ่องกง นิวซีแลนด์ และอิสราเอล กำหนดเป้าหมายที่ใกล้เคียงกัน 3 ประเด็นคือ 1) เด็กมีความสามารถในการเชื่อมโยงโลกรอบตัวได้ 2) เด็กสามารถเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม 3) เด็กมีความสามารถทางภาษาและการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับพัฒนาการ ยกเว้นอิสราเอลที่เพิ่มทักษะด้านตัวเลขและพื้นฐานการคำนวณ สำหรับประเด็นที่สิงคโปร์และกลุ่มประเทศในทวีปยุโรปคือ ฟินแลนด์และสวีเดนกำหนดไว้ในเป้าหมายใกล้เคียงกันคือ เด็กต้องมีความรู้สึกลึกซึ้งและการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน และทำงานร่วมกันโดยไม่เน้นการแข่งขัน โดยฟินแลนด์ได้กำหนดเป้าหมายเพิ่มคือ การคำนึงถึงสิทธิและคุณค่าที่แท้จริงของวัยเด็ก อย่างไรก็ตาม พบว่า หลักสูตรปฐมวัยของสวีเดนไม่ได้กำหนดเป้าหมายและขอบข่ายการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจนเหมือนกับหลักสูตรปฐมวัยของประเทศอื่น ๆ เพียงแต่กำหนดสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่เด็กปฐมวัยไว้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เช่น คุณค่าและบรรทัดฐานทางสังคม ความร่วมมือสร้างการเรียนรู้ของเด็กะหว่างบ้านกับสถานศึกษาและชุมชน

2.2 แนวคิดการพัฒนาเด็กทุกด้านแบบองค์รวม (holistic development) ที่ทุกประเทศจะการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ และจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถตามศักยภาพตามความถนัดและความสนใจของเด็กอย่างแท้จริง และให้ความสำคัญกับ “องค์รวมของความเป็นมนุษย์” ให้แก่เด็กครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพหรือคุณลักษณะพึงประสงค์ เช่น ศิลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการเป็นพลเมืองในอนาคต เช่น ฮ่องกงที่ปลูกฝังเจตคติทางจริยธรรม หรืออิสราเอลที่เพิ่มเติมกิจกรรมด้านศาสนา การพัฒนาแบบองค์รวมจึงเป็นกระบวนการพัฒนาเด็กที่จำเป็นเพื่อเตรียมตัวเด็กไปใช้ชีวิตในโลกความเป็นจริง โดยในแต่ละประเทศมีแนวทางเป็นของตนเอง เช่น หลักการจัดการเรียนรู้ iTECH ของสิงคโปร์ที่เน้นการจัดประสบการณ์เรียนรู้และการพัฒนาแบบองค์รวม ขณะที่ฮ่องกงได้เพิ่มเติมความสมดุลของมิติด้านสุนทรียศาสตร์แก่เด็ก นิวซีแลนด์มุ่งเน้นการเสริมพลัง (empowerment) แก่เด็กผสมผสานกับการพัฒนาแบบองค์รวม ส่วนอิสราเอลจะให้ความสำคัญแก่กระบวนการสร้างความรู้ที่มาจากภายในตัว (within) ของเด็ก ส่วนกลุ่มประเทศยุโรปคือ ฟินแลนด์และสวีเดนให้ความสำคัญแก่การพัฒนาแบบองค์รวมจากประสบการณ์ของเด็กผ่านการเล่น ยกเว้นสิงคโปร์และฟินแลนด์ที่มีการจัดการศึกษาแบบองค์รวม (holistic education) ร่วมกับการพัฒนาแบบองค์รวมโดยใช้การเล่นเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของเด็กไปด้วย นอกจากนี้

เมื่อพิจารณาวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทั้ง 6 ประเทศ พบว่า ใช้วิธีการเดียวกันคือ การจัดการเรียนการสอนผ่านการเล่น (play-based approach) ที่เน้นการเล่นที่มีความหมายต่อการพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

2.3 ด้านทักษะและสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 จากการวิเคราะห์ พบว่า ทุกประเทศได้มีการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านทักษะและสมรรถนะศตวรรษที่ 21 แก่เด็กเล็กในระดับอนุบาลทั้งที่เป็น hard skills และ soft skills ที่จำเป็นต่อการการใช้ชีวิตในอนาคตคือ การจัดการตนเอง การสื่อสาร การรวมพลังทำงานเป็นทีม กระบวนการคิด และการเป็นพลเมืองเข้มแข็งในแนวทางที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ กล่าวคือ สิงคโปร์เน้นการสอนให้เด็กเป็นนักคิดและการสอนให้น้อยลงแต่เรียนรู้ให้มากขึ้น และการสร้างคุณลักษณะพึงประสงค์คือ เด็กปฐมวัยตระหนักรู้ถึงความหลากหลายบนฐานของความเป็นพลเมืองสิงคโปร์ที่เป็นเป้าหมายการศึกษาจากแนวนโยบายด้านสังคมวัฒนธรรมที่มีลักษณะพหุสังคมและพหุวัฒนธรรมผ่านการเรียนภาษาแม่หรือภาษาที่พูดมาแต่กำเนิดควบคู่ไปกับการเรียนภาษาอังกฤษ ช่องกึ่งซึ่งมีแนวนโยบายหลอมรวมตะวันออกและตะวันตก (east meets west) ที่เป็นผลมาจากประวัติศาสตร์การปกครองจึงมุ่งเน้นเตรียมเด็กปฐมวัยสู่ศตวรรษที่ 21 ด้วยการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสารบนฐานการรู้เท่าทันสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลด้วยการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับระบบการเรียนการสอน นิวซีแลนด์ให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้บนฐานของความหลากหลายและความเท่าเทียมกันของเชื้อชาติ เช่น เน้นกิจกรรมเพื่อสร้างคุณลักษณะความมั่นใจและคิดเชิงบวกต่ออัตลักษณ์ของตนเองของเด็ก อิสราเอลมุ่งเน้นความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงจะจัดกิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการอ่าน การเขียน และพื้นฐานการคำนวณ ส่วนกลุ่มประเทศในทวีปยุโรปคือฟินแลนด์ การเรียนรู้คือ การร่วมมือกันไม่มีการแข่งขันและการเป็นพลเมืองเข้มแข็ง สวีเดนให้เรียนรู้ความรับผิดชอบและการเคารพผู้อื่น การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายและความเท่าเทียมกัน

3. จากการวิเคราะห์การผลิตครูปฐมวัยของทั้ง 6 ประเทศ พบว่า ทุกประเทศมีการกำหนดคุณสมบัติขั้นต่ำ กำหนดเกณฑ์ทางวิชาการคือต้องมีความรู้ทั้งศาสตร์การสอน (pedagogy) การฝึกประสบการณ์จากการฝึกสอนหรือการปฏิบัติจริงในโรงเรียน (practice teaching) และผ่านการฝึกอบรมทักษะและความรู้ตามที่กำหนด โดยผู้สอนจะต้องจบปริญญาตรีทางการศึกษาหรือประกาศนียบัตรการสอนในระดับปฐมวัย มี 5 ประเทศคือ สิงคโปร์ ช่องกึ่ง ฟินแลนด์ และสวีเดน ที่กำหนดคุณลักษณะครูว่าต้องมีสมรรถนะด้านภาษาในระดับสูงจากการสอบที่เป็นมาตรฐานระดับสากล เช่น TOEFL, IELTS, CEFR และ HSK ประเทศที่กำหนดให้ครูปฐมวัยต้องมีความรู้ในศาสตร์ด้านหลักสูตรและการออกแบบการจัดการเรียนรู้ มี 4 ประเทศคือ สิงคโปร์ นิวซีแลนด์ สวีเดน และอิสราเอล และประเทศที่กำหนดให้ครูปฐมวัยต้องมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการด้านร่างกายและสติปัญญามนุษย์มี 2 ประเทศคือ นิวซีแลนด์ และอิสราเอล นอกจากนี้แต่ละประเทศยังมีการกำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น จรรยาบรรณครู ความเชื่อมั่นในตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ บุคลิกภาพ ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ภาวะผู้นำและการจัดการ กล่าวโดยสรุปคือ กระบวนการผลิตครูปฐมวัยของทั้งหกประเทศต่างผลิตและจัดการฝึกอบรมบุคลากรโดยมีเป้าหมายเพื่อการผลิตบุคลากรทางการ

ศึกษาที่มีความรู้และมีทักษะที่จำเป็นเพื่อให้ครูสามารถทำหน้าที่บ่มเพาะเด็กเล็กในระดับปฐมวัยเพื่อก้าวสู่การเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การจัดการศึกษาปฐมวัยของต่างประเทศทั้งหกประเทศคือ สิงคโปร์ ฮองกง อิสราเอล นิวซีแลนด์ ฟินแลนด์ และสวีเดน มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานของบริบทของแต่ละประเทศ โดยแต่ละประเทศมีการจัดการศึกษาภายใต้แนวคิดปรัชญาการศึกษาที่สอดคล้องและมีแนวทางคล้ายกันคือ เน้นการเรียนรู้แบบเด็กเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ผ่านแนวทางแบบองค์รวม แบบลงมือกระทำหรือปฏิบัติ เพื่อสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง (active learning) ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงเด็กกับครอบครัวและโลกภายนอก การเรียนรู้ผ่านการเล่น และมุ่งให้เด็กเกิดอิสรภาพในการเรียนรู้และความเป็นพหุปัญญาของเด็กที่มีลักษณะเฉพาะเป็นรายบุคคล โดยมีเป้าหมายเพื่อการวางรากฐานในการพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพเพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นพลเมืองที่มีทักษะและสมรรถนะที่เหมาะสมต่อโลกยุคดิจิทัล ส่วนการผลิตครูปฐมวัยนั้นพบว่าในทุกประเทศได้กำหนดคุณวุฒิขั้นต่ำ กำหนดเกณฑ์ทางวิชาการ และต้องมีประสบการณ์ในการฝึกสอน รวมไปถึงมีหน่วยงานรับผิดชอบและจัดการฝึกอบรมให้มีคุณสมบัติตามกำหนด

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเบื้องต้น ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรมีการศึกษาและวิจัยแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษา ในประเด็นพัฒนาการของเด็ก หรือการสร้างการเรียนรู้และกระบวนการคิดแก่เด็ก เช่น การคิดแบบ 3C คือ การคิดแบบมีวิจารณญาณ (critical) แบบสร้างสรรค์ (creative) และแบบห่วงใย (caring) รวมถึงการฝึกทักษะและสมรรถนะของเด็กเพื่อรองรับความเป็นพลเมืองโลกและพลเมืองดิจิทัลเพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (area-based education) ในประเทศไทย และควรทำการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการผลิตและการบริหารครู ผู้ดูแลเด็กและครูผู้ช่วยในระดับปฐมวัย และรวมถึงบุคลากรครูในการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณสมบัติทางวิชาการและคุณลักษณะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการทำหน้าที่บ่มเพาะและพัฒนาเด็กให้มีทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับโลกยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง/References

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ: เบิร์น-เบส บุ๊ค.
- จิตติมา วรณศรี. (2553). การศึกษาดูงานด้านการพัฒนาครูในนิวซีแลนด์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 12(2), 195-200.
- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และ คำแก้ว ไกรสรพงษ์. (2543). การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ตามแนวคิดมอนเตสซอรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

- ทิตนา แคมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). *การศึกษาปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และ อธิป จิตตฤกษ์. (2554). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : โอเพ่นเวิลด์ส.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2563). สมรรถนะเด็กไทยในยุคโลกพลิกผัน (VUCA World). *คุรุสภาวิทยาทายารย*. 1(1), 8-18.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). *เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง*, กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัลมาจล.
- ศศิพันธุ์ เปี่ยมเปี่ยมสิน, นงเยาว์ นุชนารถ, กรณิศ ทองสอาด, ชนม์ทิดา ยาแก้ว, นิศารัตน์ อิศระมนโรส, และ ชนิสรา ใจชัยภูมิ. (2553). *เอกสารประกอบการสอน กระบวนวิชา การศึกษาปฐมวัย Early children education*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2558). *กฎหมายของประเทศสิงคโปร์และข้อมูลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และความมั่นคงของประเทศสิงคโปร์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สมสุตา มัธยมจันทร์. (2560). *เอกสารประกอบการสอน การจัดการศึกษาและหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย*. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2564 จาก <https://word5148.files.wordpress.com/2018/10/21223-4.pdf>
- สุภาวดี หาญเมธี. (2561). *คู่มือพัฒนาทักษะสมอง EF Executive Function สำหรับครูปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: เอกพิมพ์ไทย.
- สุริยา ช้องเสนาะ. (2561). *ฟินแลนด์กับความสำเร็จด้านการศึกษา*. เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.parliament.go.th/library>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *คู่มือบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ปีการศึกษา 2559*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *รายงานผลการศึกษาก้าวพัฒนามาตรฐานการศึกษาของต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- Bucholz, B.A., DeHart, J. and Moorman, G. (2020). Digital Citizenship During a Global Pandemic: Moving Beyond Digital Literacy. *U.S. National Institutes of Health's National Library of Medicine*. 64(1), 11–17. Retrieved June 1, 2021, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7405058/>
- Churches, A. (2009). *Bloom's Digital Taxonomy*. Retrieved May 28, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/228381038_Bloom's_Digital_Taxonomy

- Education Bureau. (2020). *Overview of Kindergarten Education in Hong Kong*. Retrieved July 20, 2021, from <https://www.edb.gov.hk>
- European Commission. (2021a). *Initial Education for Teachers Working in Early Childhood and School Education in Finland*. Retrieved July 15, 2021, from <https://eacea.ec.europa.eu/>
- European Commission. (2021b). *Initial Education for Teachers Working in Early Childhood and School Education in Sweden*. Retrieved July 15, 2021, from <https://eacea.ec.europa.eu/>
- Finnish National Agency for Education. (2021). *National Core Curriculum for ECEC in a Nutshell*. Retrieved July 25, 2021, from <https://www.oph.fi>.
- Ministry of Foreign Affairs, Israel. (2021). *Education: Preschool Education*. Retrieved July 20, 2021, from <https://mfa.gov.il>.
- Ministry of Education, New Zealand. (2021). *Te Whariki: Information and resources about Te Whariki, the curriculum for early learning*. Retrieved July 20, 2021, from <https://www.education.govt.nz>.
- Ministry of Education, Singapore. (2013). *Enhancing the quality of early childhood curriculum in Singapore*. Retrieved July 25, 2021, from www.oecd.org/edu/school/Item%206b%20-%20Singapore%20PDF.pdf.
- New Jersey Minority Educational Development. (2020). *World Best Education Systems*. Retrieved January 12, 2020, from <https://worldtop20.org>.
- OECD. (2019). *Education at a Glance*. Retrieved July 15, 2021, from http://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/EAG2019_CN_ISR.pdf.
- Schrum, L & Ta Levin, B.B, (2009). *Leading 21st Century Schools: Harnessing Technology for Engagement and Achievement*. California: Corwin.
- Schumacher, T. (2008). *The Education System of Israel*. Retrieved July 18, 2021, from https://www.nationalexamination.com/study_abroad_info/00000036_Study_in_Israel.pdf.
- Singapore Government. (2021). *Singapore Residents by Age Group, Ethnic Group and Gender, End June, Annual*. Retrieved July 25, 2021, from <https://data.gov.sg>.
- Stat NZ. (2018). *2018 Census population and dwelling counts*. Retrieved July 20, 2021, from www.stats.govt.nz.

Tan, C.T. (2017). Enhancing the quality of kindergarten education in Singapore: policies and strategies in the 21st century. *International Journal of Child Care and Education Policy*. 11(7), 1-22.

Wong, J.M.S. & Rao, N. (2015). The evolution of early childhood education policy in Hong Kong. *International Journal of Child Care and Education Policy*. 9(3) Retrieved July 20, 2021, from <https://ijccep.springeropen.com/articles/10.1007/s40723-015-0006-y>.